

سه متن کهن شیعی از منشورات کتابخانه علامه مجلسی

ن. هـ. آ.

«کتابخانه علامه مجلسی»، عنوان مؤسسه‌ای انتشاراتی - تحقیقاتی است که در سال ۱۳۸۳ ش. در قم بنیاد گذاشته شد. نخستین طرح پژوهشی این مرکز، تصحیح و تحقیق منابع کتاب مشهور و مفصل بحار الانوار اثر علامه ملا محمدباقر مجلسی (د. ۱۱۱۰ ق) بود. از آنجا که بسیاری از مصادر و منابع بحار الانوار منتشر نشده و به صورت نسخه خطی باقی مانده بودند و یا با وجود چاپ و انتشار، تصحیحی معتبر از آنها وجود نداشت، کتابخانه علامه مجلسی کوشید تا این مصادر را با تصحیح و تحقیق شایسته چاپ و منتشر کند. عنوان مرکز نیز با توجه به این طرح انتخاب شده است.

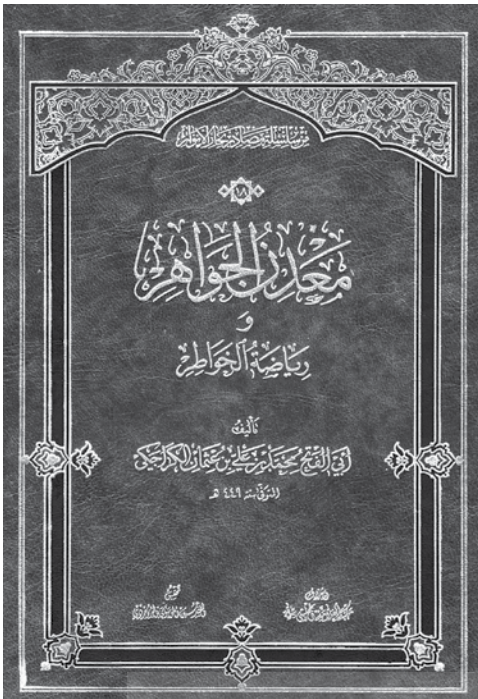
کتابخانه علامه مجلسی تا کنون موفق شده است ۲۳ اثر از مصادر و منابع بحار الانوار را با تصحیح و تحقیق جدید، مقابله با نسخه‌های گوناگون، و فراهم آوردن فهرس فنی متعدد، به طرز چشم‌نواز چاپ و منتشر کند. در ذیل نگاهی می‌افکنیم به سه متن شیعی، که کتابخانه علامه مجلسی آنها را اخیراً در سلسله «مصادر بحار الانوار» منتشر کرده است.

این باب در حوزه‌های علمی امامیه به «باب حادی عشر» شهرت یافته و با توجه به ایجاز و در عین حال گویایی آن، بسیار مورد توجه واقع شده و شروح و حواشی متعددی بر آن نوشته شده است. شهرت باب یازدهم منهاج‌الصلاح موجب شد که صورت اصلی و کامل کتاب مغفول واقع شود، اما خوشبختانه اینک متن کامل کتاب همراه با تصحیح انتقادی «باب حادی عشر» در ضمن آن انتشار یافته است.

از وجوه اهمیت منهاج‌الصلاح، اضافات علامه حلی نسبت به اصل و تغییراتی در ترتیب مطالب است. مهم‌تر از اینها، فتاوای فقهی متفاوت علامه حلی نسبت به فتاوای شیخ طوسی است که وی آنها را در لابه‌لای متن آورده است.

منهاج‌الصلاح فی اختصار المصباح، علامه جمال‌الدین حسن بن یوسف بن مطهر حلی (م. ۷۲۶ ق)، تحقیق: سید عبدالمجید میردامادی، قم، مکتبه‌العلامة المجلسی، ۱۴۳۰ ق. (سلسله مصادر بحار الانوار - ۱۴)

مصباح‌المتبجد اثر مهم شیخ ابو جعفر طوسی (م. ۴۶۰ ق) است که از معتبرترین کتب ادعیه شیعه به شمار می‌رود و آثار متعددی به صورت شرح و تلخیص و ترجمه پیرامون آن شکل گرفته است. یکی از مهم‌ترین این آثار که تحت تأثیر مستقیم مصباح‌المتبجد تألیف شده، منهاج‌الصلاح علامه حلی است که وی در آن مصباح‌المتبجد را در ده باب تلخیص و تدوین کرده است. علامه حلی در تلخیص خود، باب یازدهمی در پایان کتاب افزوده که به ذکر اعتقادات امامیه اختصاص دارد.

معدن الجواهر و ریاضة الخواطر، ابوالفتح محمد بن علی بن عثمان کراچکی (م. ۴۴۹ ق)، تحقیق: سید حسین موسوی بروجردی، قم، مکتبه العلامة المجلسی، ۱۴۳۰ ق. (سلسله مصادر بحار الانوار - ۱۸)

ابوالفتح کراچکی از علما و محدثان مشهور شیعی در قرن پنجم است. کراچکی آثار متعددی تألیف کرده که از جمله آنها کتاب حاضر است. معدن الجواهر کتابی حدیثی است که کراچکی در آنها احادیث عددی را که به ذکر و تشریح خصلت‌های گوناگون با تقسیم‌بندی می‌پردازند گردآوری کرده است. ابواب کتاب، به ترتیب از احادیثی که به یک خصلت می‌پردازند آغاز می‌شود و به احادیث مربوط به خصلت‌های ده‌گانه پایان می‌یابد. این کتاب مجموعاً حاوی ۳۰۶ حدیث کوتاه و بلند است. نکته شایان توجه آن است که کراچکی این احادیث را به صورت مرسل نقل کرده و سلسله سند خود تا راوی اولیه را در آغاز احادیث نیاورده است. این امر می‌تواند نشانه آن باشد که کراچکی در تألیف این کتاب نسبتاً مختصر مخاطبان عام را مد نظر داشته است.

معدن الجواهر پیش از این دو بار به چاپ رسیده بود، اما چاپ حاضر به جهت مقابله با نسخ متعدد، فهرست‌های کارآمد و مصدربیابی روایات، بر چاپ‌های پیشین برتری دارد.

المجموعه الحدیثیة (مختصر بصائر الدرجات سعد بن عبدالله اشعری)، حسن بن سلیمان حلی عاملی (زنده در ۸۰۲ ق)، تحقیق: مشتاق صالح مظفر، قم، مکتبه العلامة المجلسی، ۱۴۳۰ ق. (سلسله مصادر بحار الانوار - ۱۷)

حسن بن سلیمان حلی عاملی از علمای شیعی قرن هشتم و نهم و شاگردان شهید اول است. وی مجموعه‌ای از احادیث را در کتابی گرد آورده که از دیرباز به مختصر بصائر الدرجات شهرت یافته است. با این حال باید دانست که مجموعه حدیثی گردآورده وی تنها اختصاری از کتاب بصائر الدرجات سعد بن عبدالله اشعری، راوی و مؤلف شیعی قرن سوم، نیست و حاوی احادیثی دیگر نیز هست که از دیگر کتب مشهور شیعه برگزیده شده است. با این حال، از آنجا که بخش عمده‌ای از این کتاب برگرفته از بصائر الدرجات اشعری است، به مختصر بصائر الدرجات مشهور شده است. شایان یادآوری است که کتاب بصائر الدرجات اشعری را که اینک نسخه کاملی از آن موجود نیست را نباید با کتاب مشهور بصائر الدرجات اثر صفار قمی یکی پنداشت.

مجموعه حسن بن سلیمان حلی مجموعاً حاوی ۵۸۵ روایت است که در آغاز هر یک سلسله سند و یا نام کتاب منقول عنه آمده است.